

іншим світом. Таким чином вони стають частиною суспільства, втрачаючи свою індивідуальність. Відбувається постійний тиск суспільства на людину. Індивід в сучасному суспільстві втратив здатність мислити та діяти самостійно, - до такого висновку приходять Горкгаймер у своїй праці.

***Цитати мислителя***

«Короче, единственное, что остается сделать после чтения Адорно, - это глубоко вздохнуть и, может быть, выпить хорошего красного вина».

«Прогресс в деле оглушения не должен отставать от синхронного ему прогресса интеллектуального развития».

«Произведения искусства аскетичны и бесстыдны, культуриндустрия порнографична и чопорна».

«Принцип «целесообразности без цели», провозглашаемый эстетикой идеализма, - лишь схема, обратная той, которой в рамках общества подчинено буржуазное искусство: бесцельности ради целей, диктуемых рынком».

«Идеология распадается на фотофиксацию грубости бытия и неприкрытую ложь о его осмысленности, не придавая ей словесного выражения, но намекая на нее, отчего эта ложь только прочнее выдается в пам'ять».

«Психология публики, не только предположительно, но и реально поощряющей существование культурной индустрии, является частью системы, а вовсе не ее оправданием».

**Денисюк В.Ю.**, курсант 2-го курсу ННІ №3 НАВС  
*Науковий керівник:* доцент кафедри  
філософії права та юридичної логіки,  
кандидат філософських наук, **Петрова Г.М.**

***МАРТІН ГАЙДЕГГЕР – «ОСТАННІЙ КЛАСИК» ХХ СТОЛІТТЯ***

Життєвий і творчий шлях М. Гайдеггера тісно пов'язаний з історичними подіями, що випали на долю його покоління. Філософ наполегливо вивчав природничі науки та філософію, математику і теологію. Мислитель захоплювався працями Г. Гегеля і Ф. Ніцше. Вів полеміку з В. Дільтеєм і Ф. Достоевським; захистив докторат під керівництвом Г. Ріккєрта; очолив кафедру філософії Фрейбурзького університету після Е. Гуссерля; був ректором цього ж університету. Під час «масового призову» 1944 р. М. Гайдеггер будував укріплення для захисту Рейху, а з приходом французьких окупаційних військ зазнав гонінь й заборони викладацької діяльності. Усе це, безумовно, відбилося на його філософських поглядах: філософія історії М. Гайдеггера — пошук істинного буття і свободи. Саме цей пошук робить її надзвичайно цінною і конструктивною в наш час.

Серед головних праць М. Хайдеггера слід назвати: «Буття і час», «Основні проблеми феноменології», «Що таке метафізика?», «Про сутність

істини», «Ніцше», «Лист про гуманізм», «З досвіду мислення», «Гегель і греки», «Сутність мови» та ін.

Головне питання філософії М. Гайдеггер визначав як питання про «сене буття». «Буття і час» - твір, у якому і було висвітлено основні проблеми «сенсу буття». Осмислення й розуміння буття, на думку філософа, можливе лише через проникнення у «час», який, у свою чергу, осмислюється через призму кінцевої, екзистенційно-часової, індивідуально-особистісної історичності. Означеною історичністю постає людина, для буття-в-світі постає не дурна не скінченність однакових моментів «тепер», а засаднича щодо часу екзистенційна самоцентрованість людського існування або тут-тепер-буття (ось-буття - Dasein).

У працях «Буття і час», «Буття й істина», «Про сутність людської свободи», «Основні проблеми феноменології», «Кант і проблема метафізики», та ін. Мартін Гайдеггер відмежовується від традиційного розуміння історії, що, на думку вченого, ґрунтувалося на пріоритетах категорій «суб'єкт і об'єкт», а також «матерія», «дух», «пізнання», «практика», водночас пропонуючи новий підхід до розгляду історичного процесу — аналіз його як «інституювання людини» у межах свободи як безпосереднього існування людства, його істинного буття.

Світова історія, за М. Гайдеггером, є історією, суб'єктом якої є не соціальна група, не нація, не клас, а народ. Диференціація народу на соціальні групи і конфронтаційне протистояння між цими групами (наприклад, етнічне чи релігійне, класове чи національне) руйнує цілісність суб'єкта і, разом із цим, започатковує занепад його історії.

Цікавим і надзвичайно глибоким є твердження М. Гайдеггера про світову історію як історію буття народу у світі. Центральним поняттям тут виступає світ — своєрідна система символів, цінностей, принципів, в якій розгортається людська життєдіяльність. Це феноменальна сфера смислів як можливих способів розуміння і тлумачення речей. Сенси зафіксовані в мові. Вони передаються від покоління до покоління через традиційні фундаментальні уявлення і звичаї, визначають спрямованість і стиль життя, зумовлюють його якісні характеристики. М. Гайдеггер вважав, що первинну історичну основу буття народу у світі становить міф. Саме через залучення нових поколінь до розуміння міфу формується і забезпечується цілісність народу, зберігається історичність як буття у світі успадкованих новими поколіннями життєвих програм і проєктів.

Вдумливе осягнення його підходу свідчить про глибоке розуміння вченим суті історизму як духовно-світоглядного та ідейно-морального єднаючого зв'язку поколінь, захищаючи і втілюючи у предметно-практичні форми культури свою однаковість — ментальність, яка відрізняє їх від інших народів світу й забезпечує рівноправне співіснування з ними в лоні всесвітньої історії. Без визнання даного факту практично неможливо пояснити з наукової точки зору питання про те, чому й досі, у вік комп'ютерної революції і космічних перельотів, бабусі й дідусі продовжують

розповідати онукам, здавалося б, примітивно-сюжетні казки й оповідання, чому шановні і серйозні видавці друкують народні казки, чому, врешті-решт, людина тягнеться до першоджерела своєї свідомості — до міфу, і чому він і досі не втратив конструктивно-інтегруючої функції.

Світ, за М. Гайдеггером, — це міфологічно обґрунтований спосіб життя, буття народу, що розгортається в систему повсякденно практичного ставлення до землі, неба, до батьків і богів, — тобто до того, що вчений називає внутрішньо світовим сущим, без чого світ, як міфологічний проект буття, не існує. СENS світової історії народу полягає у збереженні заданих первинним світоглядним полем свідомості фундаментальної єдності чотирьох начал (землі, неба, смертних і богів). Якщо якийсь з елементів першосвідомості випадає з орбіти мислення наступних поколінь, відбувається руйнація цілісності буття у світі. Перед народом постає проблема виживання: єдиний історичний суб'єкт перетворюється на безформну масу, на матеріал для здійснення проектів іншого народу. Руйнація світу символів і історичної пам'яті означає втрату народом своєї історичності.

Сьогодні підтверджує глибоку реалістичність історіософських роздумів М. Гайдеггера. Особливо яскраво це має місце в Україні, що прагне до відродження своєї історичності, суверенності, незалежності.

Досить своєрідно М. Гайдеггер визначає історичні межі буття народу у світі. Згадаймо Августина Блаженного: той чи інший народ, пройшовши стадії свого розвитку, невпинно рухається до занепаду. Цю ж думку поділяв і розвивав О. Шпенглер: історичні межі культури він визначав приблизно тисячоліттями. М. Гайдеггер міркує інакше. Кожен народ має свій кінець світу, буття у світі є водночас буттям до кінця, тобто буттям до смерті. Проте це зовсім не передує фатальній визначеності кінця. Адже завжди залишається можливість боротьби: рішучість у боротьбі за існування повертає народ до забутої або занедбаної духовної спадщини. Через ризиковане відродження перерваної традиції народ поновлює свій міфопоетичний світ (частково збережений великим мистецтвом) і знову набуває самостійності у стосунках з іншими народами. Саме тут проходить вісь історичного прагнення народу у світі.

Знамениті вислови великого філософа:

«Про те, що таке плавання, скаже нам тільки стрибок в річку»

«Жодна істота, крім людини, не знає про свою конечність, смертність, і тільки тому людина розуміє час, а з ним — і саме буття»

«... Всі ми, включаючи і тих, хто думає за службовим обов'язком, досить часто бідні думкою, ми занадто легко стаємо бездумними. Бездумність - зловісний гість, якого зустрінеш всюди в сьогоdnішньому світі, оскільки сьогодні пізнання всього і вся є так швидко і дешево, що в наступну мить отримане так само поспішно і забувається»

«Кожен мислитель продумає тільки одну-єдину думку. І це суттєво відрізняє мислення від науки. Досліднику потрібні все нові і нові відкриття і

ідеї, інакше наука впадає в черствість і брехня. Мислителю потрібна лише одна-єдина думка.

Ми часто забуваємо, що мислитель, по суті, більш дієвий там, де його спростовують, а не там, де з ним погоджуються».

**Богдан А.**, курсант 2-го курсу ННІ №3 НАВС  
*Науковий керівник:* доцент кафедри  
філософії права та юридичної логіки,  
кандидат філософських наук, **Петрова Г.М.**

### ***МАРІ ЖОЗЕФ П'ЄР ТЕЙЯР ДЕ ШАРДЕН – ВИДАТНИЙ ФІЛОСОФ ХХ СТОЛІТТЯ***

П'єр Тейяр де Шарден французький теолог і філософ, один з творців теорії ноосфери. Вніс величезний вклад в палеонтологію, антропологію, філософію і теологію; створив свого роду синтез християнського вчення і теорії космічної еволюції.

Народився 1 травня 1881 в замку сарсени в Пюї-де-Дом поблизу Клермон-Ферран на півдні Франції. Закінчивши єзуїтський колег у Монжа, вступив в орден єзуїтів у 1899. З 1901 по 1905 вивчав філософію і готувався стати священником в єзуїтській обителі на острові Джерсі. У 1908 повернувся до Англії, де вивчав теологію в Гастінгсі. Став священником у 1911. Потім був направлений у Париж і стажувався в Паризькому музеї у М. Буля, одного з найвідоміших палеонтологів того часу. У Першу світову війну служив у французькій армії санітаром-носієм.

У 1922 Тейяр отримав докторську ступінь з палеонтології в Сорбонні.

У 1929 році, беручи участь у стратиграфічних роботах на розкопках у Чжоукоудяні поблизу Пекіна, Тейяр був одним з учених, які виявили синантропа (*Homo erectus*), і отримав широке визнання завдяки аналізу цієї знахідки. Ще більшу славу йому і А. Брейлі принесло відкриття в 1931 того, що синантроп користувався примітивними знаряддями і вогнем.

Згідно Тейяру, еволюція - космічний, цілеспрямований процес, в ході якого матерія-енергія, складова Всесвіт, прогресивно розвивається в напрямку зростання складності і духовності. Частинки первісного хаосу перебували спочатку в стані нескінченного розмаїття. Пройшовши послідовні етапи, на яких відбувався їх синтез, вони з'єдналися в такі складні сутності, як атоми, молекули, клітини та організми. Нарешті, в людському тілі нервова система досягла такого ступеня складного єдності, що виник самосвідомим, цілеспрямований і морально відповідальний розум. Таким чином, життя, розум, дух і свобода виникли з матеріальної матриці, і людина почала набувати здатність до свідомого контролю над власними діями. Спрямованість і прогрес очевидні в еволюції матерії-енергії, яка призвела до утворення Землі та формування літосфери, що перетворилася завдяки